

УДК 37.013.73

В.В. ПАШКОВ

Запорізька академія післядипломної педагогічної освіти, Запоріжжя

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В статті дається аналіз соціокультурних аспектів професійного становлення і розвитку педагогів, та способу організації неперервної професійної педагогічної освіти в системі післядипломної педагогічної освіти в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: неперервна освіта, підвищення кваліфікації педагога, післядипломна педагогічна освіта.

Вступ

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття основним завданням, яке суспільство ставить перед освітою, є виховання освіченої людини, здатної в інформаційному просторі виокремити особистісно вартісні знання та застосувати їх у конкретній ситуації, тобто домінують вважається гнучкий інтелект і сформована свідомість. Розвиток суспільства, що ґрунтується на знаннях та інформаційно-комунікаційних технологіях, а також трансформації соціального, економічного, духовного аспектів життя суспільства потребують підготовки педагога нового тисячоліття. Глобалізаційні процеси та інтенсивний розвиток міжнародного освітнього простору зумовлюють зміни в освітніх системах багатьох країн світу, а також інтеграцію зусиль педагогів щодо забезпечення освітніх послуг високої якості.

Мета статті:

- аналіз соціокультурних аспектів професійного становлення і розвитку педагогів, та способу організації неперервної професійної педагогічної освіти в системі післядипломної педагогічної освіти

Обговорення проблеми

Освіта, знання та навчання - питання дня. П. Дракер (1992) пише: "Центр тяжіння змістився до працівників сфери знань" [1, 5]; "кожний заклад повинен стати інституцією, що навчається, та інституцією, що навчає" [1, 108]. Організації (і суспільства), які будуються на неперервному навчанні та неперервному викладанні для працівників на усіх рівнях, переважатимуть у ХХІ сторіччі, проголошує П. Дракер. Ми знаємо все більше про те, на чому повинно зосереджуватись навчання і як люди вчаться. Необхідність поєднання інтелектуального розвитку (такого, як "освіта для розуміння" Гарднера (1992)) та соціального розвитку (такого, як наголошування на кооперативному навчанні, орієнтованому на роботу в групах) стає все очевиднішою. Здатність думати і продукувати ідеї з одного боку і працювати з іншими - з другого, освітяни та бізнесмени виділяються як центральні у майбутньому суспільстві. Можливість досягнення цих двох цілей залежить від третьої - позитивного налаштування на навчання з огляду на постійні зміни та суспільну складність. Іншими словами, здатність давати собі раду зі змінами, вивчаючи стільки, скільки можливо при зіткненні із труднощами - невід'ємна здатність, потрібна для ХХІ сторіччя. Ми не знаємо, як досягнути цих цілей для усіх людей локально, залишивши осторонь національні та інтернаціональні масштаби. Складність полягає у тому, що вимагаються величезні мобілізовані зусилля та співпраця між освітньою системою і численними представниками - батьків, громади, бізнесу та індустрії (працівники та управлінці), уряду та інших суспільних агенцій. Освітня система не може зробити цього сама, однак вона мусить допомогти розірвати замкнуте коло, навчити вести справи самим і через спілки. Розвиток суспільства, що навчається — це соціальне питання, не тільки тому, що освіта не може зробити цього самостійно, а й тому, що ми говоримо про суспільство, яке навчається, а не просто про шкільну систему, яка навчається. Прагнення до навчання і його застосування повинне

спостерігатись у всіх видах організацій та закладів, якщо вони хочуть досягти значущості у суспільстві.

На сучасному етапі в Україні відбувається реформа освіти, ведеться пошук нових засобів та прийомів оптимізації навчального процесу, мета якого – підвищити ефективність професійного навчання на основі національних надбань та усталених міжнародних традицій. Відродження національної школи передбачає інтеграцію всіх елементів системи професійної педагогічної освіти з тим, щоб забезпечити освітню галузь фахівцями, здатними спрямовувати професійну діяльність, що ґрунтується на гуманістичних та демократичних засадах, на всебічний розвиток та самореалізацію молодого покоління, готового до викликів і вимог міжнародного економічного простору. Професійне становлення і розвиток педагогів відіграють важливу роль у реформуванні освіти, її адаптації до вимог міжнародного освітнього простору. Саме тому спосіб організації неперервної професійної педагогічної освіти має та завжди матиме вагомий вплив на освіту та розвиток суспільства в цілому. В Україні визначено пріоритети розвитку професійної освіти, відбувається багатогранний процес її модернізації з урахуванням сучасних змін у суспільному розвитку, нових особистісних та соціальних вимог до системи професійної педагогічної освіти. Розробляються нові підходи, форми та методи неперервної педагогічної освіти та професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл. Значення особистісного потенціалу фахівця освітньої галузі визначається випереджувальним розвитком людини порівняно з технологічною основою виробництва. Такий підхід обґрунтовує поглиблене вивчення політичної, економічної та соціальної функцій неперервної професійної педагогічної освіти та акцентування її ролі в економічному та суспільному прогресі як об'єктивну закономірність. Філософія підвищення кваліфікації педагога загальноосвітньої школи, вищої школи пов'язані з процесами глобалізації та потребою формування сприятливих умов для особистісного розвитку людини, її соціалізації у середовищі, для якого характерна наявність представників різних націй та культур. Які ж вимоги висуваються до вчителя в умовах постінформаційної цивілізації, отже він буде формувати людину майбутнього. По-перше, епоха постіндустріалізму потребує від учня засвоєння не скільки знань як таких, скільки оволодіння технологіями їх набуття та функціонування. Вона потребує здорового “знанневого прагматизму”, що дозволяє випускникові відразу увійти в життя як його повноправний суб'єкт. Останнє має виховати вчителя, який у свою чергу повинен сформувати в собі відповідні якості. Побудова моделі особистості „нового вчителя”, здатного забезпечити особистісне становлення учня в постіндустріальну епоху, саме і є тим безпосереднім завданням, яке ми маємо розв'язати в ході нашого дисертаційного дослідження. По-друге, нові вимоги, що висуваються до особистості вчителя, зумовлені процесами, які можуть бути об'єднані таким фундаментальним поняттям як глобалізація. Їх суть полягає в універсалізації вимог, підвищенні якості освітніх послуг, прозорості функціонування знання й методик моніторингу його освоєння на рівні навчально-виховного процесу тощо. Особистісні параметри вчителя „закритого світу”, холодної війни та тоталітаризму поступово відходять у небуття. Їх змінюють такі риси, як толерантність, демократизм, розуміння і повага, полікультурність, відкритість у спілкуванні. Як виховати такі риси у сучасного вчителя, якими методиками, педагогічними прийомами? Обґрунтованої відповіді на ці запитання сучасна соціальна філософія, на жаль, ще не має. Спробою її пошуку і зумовлюється актуальність нашого дослідження, його практична спрямованість. По-третє, суттєві трансформації відбуваються в особистісному вигляді вчителя як реакція на вимоги інформаційної революції, яка, як відомо, несе з собою інформаційні (комп'ютерні) педагогічні технології, що змінюють місце і роль вчителя у навчально-виховному процесі. Вчитель перестає бути єдиним чи основним джерелом знань. Як такий утверджується комп'ютер. То ж яку роль і значення має відігравати вчитель і якими якостями він має володіти, щоб відповідати вимогам інформаційної революції. Дослідження цієї проблеми все ще знаходяться на початковій стадії. Враховуючи їх важливість, автор також зосереджує на них першочергову увагу. Осмислення і реалізація представлених

факторів розвитку особи сучасного педагога здійснюється за умов виконання певних принципів, філософсько-педагогічних ідей освіти впродовж життя. На думку І. Зязюна, «філософська-педагогічна ідея освіти впродовж життя, професійне вдосконалення уособлює в собі обшир декількох змістовних цілеспрямвань. Це, передусім, усвідомлення освіти як процесу, що охоплює все життя; це – невинне цілеспрямоване засвоєння людиною соціокультурного досвіду з використанням усіх ланок існуючої освітньої системи; це – дотримання означеного принципу організації освіти, освітньої політики, спрямованої на створення умов для навчання людини впродовж усього її життя, забезпечення взаємозв'язку і спадковості різних ланок освіти» [2, 13]. Але не всі змістовні цілеспрямовання професійного вдосконалення педагога знаходяться в рамках гармонізаційних процесів освітнього життя. Як приклад проаналізуємо суперечності інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти у сфері освітньої політики.

У Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 року № 396-р, інноваційний розвиток визначено як національний пріоритет на шляху інтеграції України в європейський освітній простір. У регіонах України заклади післядипломної педагогічної освіти активно перебудовують свою діяльність відповідно до потреб часу. Збільшуються обсяги та урізноманітнюються форми післядипломної педагогічної підготовки. Дедалі більшого поширення набувають заочна і дистанційна форми післядипломного навчання педагогічних працівників. У регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти зроблено перші спроби запровадження кредитно-модульної системи навчання; розробляються багатоваріантні програми підвищення кваліфікації педагогів-практиків, керівників навчальних закладів. Активізується також робота щодо впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, у співпраці Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України з корпораціями Intel та Microsoft. Проте процес інноваційного розвитку вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти ускладнений наявністю цілої низки невирішених проблем і суперечностей. Як зазначає вітчизняний дослідник проблеми В.М.Пінчук, "...локальні неповні інноваційні перетворення не можуть дати позитивного результату. Некритичне чи еkleктичне застосування інновацій поряд з традиційними методами може призвести до дискредитації ідеї ефективної інноватики" [3].

Для оптимізації трансформаційних процесів у національній системі післядипломної освіти педагогічних кадрів принципово важливо визначити і сформулювати основні суперечності та ключові проблеми її інноваційного розвитку. Приєднуємося до твердження, що основна суперечність першого етапу інноваційних перетворень полягає у гострій невідповідності між тим, що є, і тим, що потрібно та бажано, яка породжується як суто соціальними, так і чисто професійними потребами покращити актуальний стан всієї системи післядипломної педагогічної освіти [3]. Друга суперечність – між обмеженими в часі термінами навчання і зростаючим обсягом наукової інформації. Прагнення до повноти, універсальності сьогодні вже не визнається критерієм ефективного навчання. Дається взнаки невідповідність між масштабністю пропонованих загальнодержавних заходів з реформування післядипломної педагогічної освіти та обмеженістю фінансових ресурсів у регіонах. Процеси інноваційного розвитку основної ланки національної системи післядипломної педагогічної освіти – обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти – помітно ускладнюються існуючою суперечністю між безпосередньою підпорядкованістю ОППО управлінням освіти і науки облдержадміністрацій, підпорядкованістю Міністерству освіти і науки України, власникам – обласним радам у частині нормативно-правового забезпечення та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерстві освіти і науки України – у частині науково-методичного забезпечення загальної середньої освіти. Розв'язання існуючих суперечностей інноваційного розвитку системи післядипломної педагогічної освіти неможливе без вирішення низки нагальних проблем. Першочерговою необхідністю стає ухвалення Закону України «Про післядипломну

освіту», проект якого розроблено Міністерством освіти і науки України спільно з Центральним інститутом післядипломної педагогічної освіти. Важливо удосконалити механізм функціонування системи післядипломної освіти, адже існуюча нормативно-правова база нині стримує реалізацію Концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, затвердженої рішенням колегії МОН України від 11.04.2002 року № 3/5-4. Передусім, необхідно поширити на обласні інститути післядипломної педагогічної освіти дію чинного Закону України «Про вищу освіту» в повному його обсязі. Теперішня практика вибіркового застосування до ОППО за допомогою різних підзаконних актів лише окремих положень і статей Закону тільки заплутує ситуацію, що склалася в регіонах за роки незалежності навколо цих закладів освіти, які є основою підвищення кваліфікації і післядипломної освіти представників однієї з найчисельніших у державі категорій працюючих громадян.

Реалізація Концепції державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 року №396-р, диктує необхідність переходу на нову, більш гнучку і сучасну структуру обласних (міських) інститутів ППО. Логіка реформування школи загострює питання створення в регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти низки нових спеціалізованих кабінетів, лабораторій і центрів, зокрема з питань інноваційної освітньої діяльності, комп'ютеризації навчальних закладів, профільного навчання старшокласників, методичного супроводу роботи загальноосвітніх навчальних закладів альтернативного типу, дослідження проблем оптимізації регіональних мереж дошкільних, загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, моніторингу якості освіти. Склалася парадоксальна ситуація, коли ОППО, здійснюючи підвищення кваліфікації майже 99% усіх працюючих фахівців освітньої галузі з вищою спеціальною освітою, не мають юридичних прав і обсягів фінансування, передбачених чинним законодавством для вищих навчальних закладів України, а з підпорядкуванням їх декілька років тому безпосередньо Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України відчутною є тенденція до поступового, але невпинного перетворення обласних (міських) інститутів післядипломної освіти в регіональні інститути проблем розвитку освіти з фактичною втратою (за характером діяльності і структурою) статусу вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації. Принаймні, так трактують ситуацію посадові особи регіональних фінансових і контрольно-ревізійних органів. Це тільки невелика кількість проблем післядипломної педагогічної освіти, які стоять на часі і потребують детального розгляду, а зараз треба зробити перші висновки. Отже, забезпечення керованості загальнодержавної структури післядипломної освіти педагогічних працівників, є принциповою ознакою будь-якої системи. Нові перспективи для розвитку національної системи післядипломної педагогічної освіти, адекватного європейським прагненням України, відкриває створення Університету менеджменту освіти Академії педагогічних наук України та ідея організації на його базі потужного академічного об'єднання за участі кількох обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти або частини відокремлених структурних підрозділів вищих навчальних закладів. Посилення керованості в системі післядипломної педагогічної освіти має забезпечити розроблення комплексу типової навчально-методичної документації для вищих навчальних закладів, адаптованої до вимог Болонського процесу. В нашій країні визначено, що розвиток та професійне вдосконалення людини оздоровлює суспільство та робить його громадян конкурентоздатними на міжнародному ринку праці.

Висновки

Особлива роль у розвитку суспільства відведена педагогу. Підтвердження цієї тези знаходимо у результатах досліджень вітчизняних науковців: «в умовах стрімкого розвитку суспільства змінюються ролі, функції і відповідальність учителів, формується новий професійний профіль педагога як носія суспільних і освітніх змін. Для вирішення завдань нових завдань освіти XXI ст. педагог має бути зорієнтованим на неперервний особистий і професійний розвиток, усвідомлювати і стверджувати у своїй праці цінності здорового життя суспільства, брати участь у справах місцевої громади і всього суспільства,

забезпечувати ефективне управління навчальним середовищем і ресурсами, ув'язувати шкільні навчальні програми з потребами суспільства тощо» [4, 15]. Соціальна місія педагогічної освіти та підвищення професійної кваліфікації педагогів є досить всебічною. Це, передусім, підготовка людських ресурсів, здатних компетентно функціонувати в суспільстві, для якого характерний швидкий розвиток інформаційних технологій. Освічена нація є основним джерелом національного розвитку в глобальній економіці.

Перспективи подальших наукових досліджень:

- формування концепції післядипломної освіти в умовах глобалізації.

Список використаної літератури:

1. Peter Drucker. The Age of Discontinuity (1968). Русскоязычное издание: Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества. — М.: «Вильямс», 2007. — С. 336.
2. Зязюн І.А. Філософія неперервної освіти // Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: У 6 кн. — Чернівці: Митець, 1996. — Кн. 1. — 123 с.
3. Пінчук В.М. Інноваційні процеси — підґрунтя проектування нових освітніх технологій / В.М.Пінчук // Освіта і управління. — 1998. — №3. — Том 2. — С. 88-97.
4. Синенко С. І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): Автореф. дис... к-та. пед. наук: 13.00.04 / Центральний ін.-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. — К., 2002. — 21 с.

В.В.ПАШКОВ

Запорожская академия последипломного педагогического образования, г.Запорожье.

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГА В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье даётся анализ социокультурных аспектов профессионального становления и развития педагога и анализируются способы организации непрерывного педагогического образования в системе последипломного педагогического образования в условиях информационного общества.

Ключевые слова: непрерывное образования, повышение квалификации педагога, последипломное педагогическое образование.

V.PASHKOV

Zaporizhya Regional Academy of Post-graduate Pedagogical Education, Zaporozhye

SOCIAL AND CULTURAL ASPECT OF THE TEACHER'S TRAINING IN THE POSTGRADUATE EDUCATION

The article analyzes the social and cultural aspects of professional formation and development of teachers, and the method of continuous training for teacher education in the postgraduate teacher's education in an information society.

Keywords: continuous education, teacher training, postgraduate teacher's education.

Стаття надійшла до редакції 15.01.11р.